

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες: ένα μέσο γλωσσικής και πολιτισμικής αυτογνωσίας»

Συγγραφή: ΜΠΙΛΛΑ ΠΟΛΥΞΕΝΗ

Εφαρμογή: ΜΠΙΛΛΑ ΠΟΛΥΞΕΝΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνι 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες: ένα μέσο γλωσσικής και πολιτισμικής αυτογνωσίας

Εφαρμογή σεναρίου

Πολυξένη Μπίλλα

Δημιουργία σεναρίου

Πολυξένη Μπίλλα

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Αγίων Αναργύρων

Χρονολογία

Από 23-10-2012 έως 23-11-2012

Διδακτική/θεματική ενότητα

Έκφραση-Έκθεση Α΄ Λυκείου: Γλώσσα και Γλωσσικές ποικιλίες Ι. Οι ποικιλίες της γλώσσας, 1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, σ. 22-29.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Για την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκαν 8 διδακτικές ώρες.

Χώρος

I. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: Εργαστήριο Πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος

Ιστοσελίδα μαθήματος (www.glossikipoikilotita.weebly.com)

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκαν προϋποθέσεις, όπως:

- Διαθέσιμο εργαστήριο πληροφορικής
- Βιντεοπροβολέας ή διαδραστικός πίνακας
- Εξοικείωση του εκπαιδευτικού με:
 - τη δημιουργία ιστοεξερευνήσεων (WebQuests)
 - το Weebly ως on-line εφαρμογή δημιουργίας ιστοσελίδων
- Εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με:
 - τη διερεύνηση και αξιοποίηση ανοιχτών ηλεκτρονικών μαθησιακών περιβαλλόντων, όπως τα ηλεκτρονικά λεξικά και τα σώματα κειμένων
 - τα χαρακτηριστικά των πολυτροπικών κειμένων και τη δημιουργία πολυμεσικών παρουσιάσεων μέσω λογισμικών παρουσίασης, όπως το PowerPoint
 - την αξιοποίηση ανοιχτών λογισμικών εννοιολογικής χαρτογράφησης, όπως το FreeMind
 - τον ομαδοσυνεργατικό τρόπο διερεύνησης, ερμηνείας και εξωτερίκευσης της γνώσης
 - την αξιοποίηση της τεχνικής Jigsaw ως ομαδοσυνεργατικής μαθησιακής στρατηγικής.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Πολυξένη Μπίλλα, Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες: ένα μέσο γλωσσικής και πολιτισμικής αυτογνωσίας, Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το περιεχόμενο του σεναρίου σχετίζεται με τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄ Λυκείου, σκοπός της οποίας είναι «η απόκτηση γλωσσικής επάρκειας και δεξιοτήτων γραμματισμού τέτοιων, που να δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να κινούνται με άνεση στο σχολικό τους περιβάλλον (σχολικός λόγος), αλλά και παράλληλα να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές ανάγκες του σήμερα και να είναι επαρκώς προετοιμασμένοι ότι οι συνθήκες και οι απαιτήσεις αυτές είναι υπό συνεχή διαμόρφωση και αλλαγή» (Ν.Π.Σ. Νεοελληνικής Γλώσσας Α΄ Λυκείου 2011: 21052).

Η πρόταση στο σύνολό της αποτελεί μια ιστοεξερεύνηση (WebQuest), μια δομημένη δηλαδή διερευνητική δραστηριότητα που αξιοποιεί τον παγκόσμιο ιστό ως σημειωτικό πόρο πολλαπλών και μεταβαλλόμενων γνωσιακών αναπαραστατικών μορφών. Παράλληλα, δίνει έμφαση στην αξιοποίηση των ΤΠΕ ως μέσων πρακτικής γραμματισμού, μέσων δηλαδή για ανάγνωση, γραφή και επικοινωνία (Κουτσογιάννης, Παυλίδου & Χαλισιάνη 2011), αλλά και στην αποκωδικοποίηση και αποδόμηση του λόγου και δη του διαφημιστικού ως φορέα ιδεολογίας, αντλώντας στο σημείο αυτό στοιχεία από το ενδεικτικό παράδειγμα σεναρίου διδασκαλίας για τη γλώσσα των νέων (Κουτσογιάννης, Ντίνας & Χατζησαββίδης 2011).

Ο θεματικός άξονας πάνω στον οποίο δομείται το σενάριο είναι οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες. Επιχειρείται, ωστόσο, μια μη αθροιστική και γραμμική προσέγγιση του υλικού, καθώς αξιοποιούνται και γνώσεις για τη γλώσσα και τον κόσμο, αλλά και γραμματισμοί που αφορούν μεταξύ άλλων στη σύνθεση αναλυτικών ορισμών, στην ποικιλία των τρόπων ανάπτυξης παραγράφων, στη σύνταξη ποικίλων

κειμένων που σχετίζονται με τον σχολικό γραμματισμό, όπως ο προσχεδιασμένος προφορικός λόγος και η ανοιχτή επιστολή, στη σύνδεση των γλωσσικών ποικιλιών με τον ρατσισμό ή τις καταναλωτικές στάσεις και επιλογές, καθώς και στην κριτική πρόσληψη του λόγου των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Πρόκειται για γνώσεις και δεξιότητες που αντλούν από τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών ή εντάσσονται στη ζώνη της επικείμενης εστιασμένης προσέγγισής τους στη Β' και Γ' Λυκείου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η επικοινωνιακή ικανότητα, η ικανότητα δηλαδή επιλογής της κατάλληλης γλωσσικής μορφής ανάλογα με τις επικοινωνιακές περιστάσεις, η οποία αναπτύσσεται με άξονα ευρύτερες γνωστικές και επικοινωνιακές ικανότητες, τοποθετείται στο κέντρο της επικοινωνιακής τουλάχιστον προσέγγισης της διδασκαλίας της γλώσσας. Ζητούμενο στην περίπτωση αυτή δεν είναι μόνο η γνώση του γλωσσικού συστήματος, αλλά και η ικανότητα χρήσης του σε ποικίλες κοινωνικές συνθήκες (Μπουρουτζή χ.χ.). Μια τέτοια προσέγγιση ενέχει το στοιχείο της επιλογής, που σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να μη συνδέεται με λογικές ιεραρχικής αξιολόγησης των γλωσσικών επιλογών. Στην πράξη, ωστόσο, της καθημερινής και δη της σχολικής πραγματικότητας, «κέντρο» ή «σημείο μηδέν» στο σύνολο των γλωσσικών ποικιλιών και κυρίως των γεωγραφικών θεωρείται η κοινή γλώσσα (Μιχάλης χ.χ.), η γλωσσική νόρμα η οποία συμπίπτει με την επίσημη εθνική γλώσσα ως «πρότυπο» ή «υπόδειγμα» γλώσσας (Κακριδή 2000), προσλαμβάνοντας λανθάνουσα αξιολογική χροιά. Αυτός ο γλωσσικός εξισωτισμός στο πλαίσιο του σχολείου εκφράζεται ως ρατσισμός και κοινωνικός αποκλεισμός (Φραγκουδάκη 1993· Σεργίδου 2006· Βασιλείου 2007). Στον κινηματογράφο δε και στο θέατρο συχνά ο αφελής, ο αμόρφωτος και αγροίκος παρουσιάζεται να χρησιμοποιεί κάποιο από τα βόρεια νεοελληνικά γλωσσικά ιδιώματα, ακόμη και αν κατάγεται από

περιοχές στις οποίες το ιδίωμα αυτό δεν χρησιμοποιείται (Μιχάλης χ.χ.). Τα ιδιώματα αυτά έφερε στο προσκήνιο ο διαφημιστικός λόγος για λογαριασμό κυρίως υπηρεσιών τηλεφωνίας, δημιουργώντας νέες συνθηματολογικές εκφράσεις σε όλο το εύρος της κοινωνίας και φυσικά και στον χώρο του σχολείου. Τελικά ποιες γνώσεις για τη γλώσσα και για τον κόσμο έχουν οι μαθητές σε ό,τι αφορά τη χρήση των διαλέκτων και ιδιωμάτων; Ποιες τοποθετούνται ως στόχοι μιας μαθησιακής διαδικασίας με άξονα τις γεωγραφικές ποικιλίες; Πώς οι ίδιοι οι νέοι ερμηνεύουν και αποκωδικοποιούν τις γλωσσικές επιλογές του διαφημιστικού λόγου; Με ποια μέσα και κειμενικά είδη μπορούν να εκφραστούν, να μιλήσουν, να επιχειρηματολογήσουν πάνω σε αυτά τα ζητήματα;

Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα που τίθενται στη βάση του διδακτικού σεναρίου, λαμβάνοντας υπόψη ότι σε μια κοινωνία που το πρόβλημα δεν είναι η έλλειψη αλλά ο καταιγισμός των πληροφοριών και η υπερπληροφόρηση, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί «λόγοι» με την έννοια των διδακτικών πρακτικών να ενισχύουν την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίζουν την κοινωνική πραγματικότητα από μια κριτική και αναστοχαστική σκοπιά.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Στο επίπεδο των γνώσεων για τον κόσμο το διδακτικό σενάριο στοχεύει στην καλλιέργεια της επίγνωσης ότι η γεωγραφική γλωσσική ποικιλότητα δεν είναι αποπλαισιωμένη τόσο από πραγματικές ανάγκες που τη δημιουργούν και τη διαμορφώνουν όσο και από ανάγκες που σχετίζονται με την επιλεκτική χρήση της και υπαγορεύονται από ποικίλες σκοπιμότητες. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της εφαρμογής, επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν ότι η ποικιλότητα είναι εγγενές στοιχείο των γλωσσών·
- να αντιληφθούν ότι η γλωσσική μεταβολή είναι στη φύση των γλωσσών·

- να συνειδητοποιήσουν ότι όλες οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες αποτελούν ισότιμα γλωσσικά συστήματα που εξυπηρετούν συγκεκριμένες ανάγκες·
- να κατανοήσουν ότι η γλωσσική νόρμα αποτελεί μια κυρίαρχη γλωσσική ποικιλία που εξυπηρετεί λειτουργικές ανάγκες και όχι αξιακές θεωρήσεις·
- να επισημάνουν τους παράγοντες που οδηγούν στη γεωγραφική γλωσσική διαφοροποίηση, αλλά και εκείνους που ωθούν στον γλωσσικό εξισωτισμό·
- να προβληματιστούν για τους λόγους για τους οποίους κάποιες γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες χρωματίζονται αρνητικά·
- να διερευνήσουν τις ιδιαιτερότητες και διαφορετικές δυνατότητες αναπαράστασης νοημάτων που διαθέτουν τα διαφορετικά μέσα επικοινωνίας (έντυπα, ηλεκτρονικά)·
- να αντιληφθούν ότι ο διαφημιστικός λόγος είναι αξιακά φορτισμένος και ότι χρησιμοποιεί τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες για να καλλιεργήσει καταναλωτικές συμπεριφορές.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν την οριζόντια (γεωγραφική) διάκριση στο εσωτερικό της γλώσσας ως είδος της γλωσσικής ποικιλότητας·
- να κατανοήσουν τις διαφορές ανάμεσα στα ιδιώματα και τις διαλέκτους·
- να κατανοήσουν τον ρόλο των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων και του λεξιλογίου στη γλωσσική διαφοροποίηση και την κατηγοριοποίηση διαλέκτων και ιδιωμάτων·
- να γνωρίσουν κείμενα που αξιοποιούν συνειδητά και για συγκεκριμένους λόγους τη γλωσσική ποικιλότητα·

- να κατανοήσουν ότι τα κείμενα ενσωματώνουν «φωνές» που αποτυπώνονται ενίοτε μέσω ιδιωματικών στοιχείων και αναδεικνύουν σημαντικά στοιχεία για την προθετικότητα, την οπτική και την ταυτότητα των δημιουργών τους·
- να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά του πολυτροπικού λόγου με έμφαση στη μη γραμμική οργάνωσή του·
- να κατανοήσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της οργάνωσης κειμένων δοκιμιακού ή επιστολικού τύπου·
- να ασκηθούν στη ανάπτυξη παραγράφων με ποικίλους τρόπους, ανάλογα με το θέμα, τη θέση, τα κειμενικά είδη και τον σκοπό της σύνταξής τους.

Γραμματισμοί

Η στοχοθεσία στο σημείο αυτό επικεντρώθηκε στα παρακάτω:

- να ασκηθούν οι μαθητές στη χρήση του προφορικού λόγου και κυρίως στο κειμενικό είδος της αφήγησης, αφηγούμενοι εμπειρίες σχετικά με τη χρήση γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών (γλωσσικός γραμματισμός)·
- να εξοικειωθούν με τον ακαδημαϊκό λόγο μέσα από κείμενα κυρίως ακαδημαϊκού-δοκιμιακού τύπου τα οποία πραγματεύονται θέματα σχετικά με τις διαλέκτους και τα ιδιώματα (γλωσσικός γραμματισμός)·
- να εξοικειωθούν με την παραγωγή προσχεδιασμένου προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου στο πλαίσιο της έκθεσης των απόψεων, των επιχειρημάτων και των κριτικών τους σχολίων σχετικά με το θέμα (γλωσσικός γραμματισμός)·
- να αντιληφθούν ότι τα κείμενα αποτυπώνουν οπτικές θέασης του κόσμου και ως εκ τούτου οι γλωσσικές επιλογές είναι ιδεολογικές και με την ευρύτερη έννοια πολιτικές επιλογές (κριτικός γραμματισμός)·
- να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στις πρακτικές δημιουργίας στερεοτύπων (κριτικός γραμματισμός)·

- να καλλιεργήσουν την ικανότητα κατανόησης του λανθάνοντος μηνύματος του διαφημιστικού λόγου (*κριτικός γραμματισμός*).
- να εξοικειωθούν οι μαθητές με έρευνες συλλογής γλωσσικών δεδομένων που αφορούν την ποικιλία χρήσεων από φυσικούς ομιλητές και ομιλήτριες (*γλωσσικός γραμματισμός*).
- να εξοικειωθούν με τη διερευνητική αναζήτηση στο διαδίκτυο και τον έλεγχο της αξιοπιστίας των πηγών (*νέος γραμματισμός*).
- να γνωρίσουν τη λειτουργία και τη χρηστικότητα των διαδικτυακών λεξικών και των σωμάτων κειμένων (*νέος γραμματισμός*).
- να αξιοποιήσουν δυνατότητες των ηλεκτρονικών περιβαλλόντων για ασύγχρονη επικοινωνία και μάθηση (*νέος γραμματισμός*).

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές συνοψίζονται στο Ε.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η επιλογή εφαρμογής του διδακτικού σεναρίου εδράζεται στις διαπιστώσεις και τους προβληματισμούς που αναλύονται στην ενότητα «Γ. Εισαγωγή. Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο».

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το διδακτικό σενάριο συνδέεται με την ενότητα του σχολικού εγχειριδίου της Α' Λυκείου με τίτλο «Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες» και εστιάζει στις «γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες» ως ιδιαίτερο θεματικό άξονα διερεύνησης και μελέτης της γλωσσικής ποικιλότητας. Συνδέεται δε με την 1^η θεματική ενότητα του Νέου Προγράμματος Σπουδών της Α' Λυκείου, δομημένη πάνω στους ακόλουθους τρεις άξονες: «Γλώσσα, γλωσσική ποικιλότητα και γλωσσική αλλαγή».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Όπως σημειώνεται και στη συνταγμένη μορφή του διδακτικού σεναρίου (Μπίλλα 2012: 11), οι ΤΠΕ αξιοποιούνται κατά τρόπο που να υπηρετούν ποικίλες εκπαιδευτικές ανάγκες, όπως:

- *Την ανάγκη εποπτείας και ολιστικής θεώρησης του υλικού:* Η ιστοεξερεύνηση προσφέρει άμεση εποπτεία τόσο του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας όσο και της διαδικασίας προσέγγισής του, από την εισαγωγική φάση έως και αυτήν της αξιολόγησης.
- *Την ανάγκη καλλιέργειας της κριτικής, επιλεκτικής ικανότητας:* Κατά τη διάρκεια της εργασίας τους οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με ικανό αριθμό διαδικτυακών μαθησιακών πόρων. Η επαφή αυτή δεν συνδέεται με τη συσσώρευση πληροφοριών, αλλά είχε ως στόχο την καλλιέργεια της ικανότητας κριτικής αξιοποίησης των πηγών, αναστοχασμού πάνω στις γλωσσικές επιλογές ομάδων και ατόμων, αποδόμησης των γλωσσικών μηνυμάτων του διαφημιστικού λόγου, με απώτερο στόχο τη διαμόρφωση υποκειμένων που θα είναι σε θέση να συνδέουν συνειδητά τη γλώσσα με τον κόσμο.
- *Την ανάγκη της αλληλεπίδρασης:* Ο μαθητής είχε τη δυνατότητα να αλληλεπιδράσει με το περιβάλλον εργασίας, αλλά και με το προσφερόμενο υλικό, χωρίς παράλληλα να καταργηθεί η αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές του και τον εκπαιδευτικό. Η διδακτική πρόταση έχει σχεδιαστεί κατά τρόπο που να συνδυάζει τη σύγχρονη με την ασύγχρονη μάθηση, την προγραμματισμένη με την ελεύθερη περιήγηση στο υλικό, την καθοδηγούμενη με την αυτενεργό δραστηριότητα του μαθητή τόσο στο πλαίσιο του σχολικού χρόνου όσο και έξω από αυτόν.
- *Την ανάγκη ανάπτυξης του ψηφιακού γραμματισμού:* Οι ΤΠΕ χρησιμοποιήθηκαν στο σημείο αυτό ως πηγή άντλησης υλικού (ηλεκτρονικές διευθύνσεις), ως μέσο εξάσκησης των μαθητών στη χρήση ανοιχτών

ψηφιακών περιβαλλόντων, όπως τα ηλεκτρονικά λεξικά και τα σώματα κειμένων, ως περιβάλλον οργάνωσης δραστηριοτήτων (ιστοσελίδα μαθήματος) αλλά και παραγωγής γραπτών μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης, λογισμικό παρουσιάσεων), δίνοντας παράλληλα τη δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν άμεση αντίληψη των χαρακτηριστικών και της ευχρηστίας τους.

Κείμενα

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του σεναρίου χρησιμοποιήθηκαν κείμενα:

- Ακαδημαϊκού λόγου
- Λεξικογραφικά
- Διαλεκτικά
- Διαφημιστικά
- Μαρτυρίας
- Έρευνας (ερωτηματολόγιο)
- Οπτικοακουστικά (βίντεο, ντοκιμαντέρ κλπ.)

Τα κείμενα αυτά αναφέρονται λεπτομερώς στα [Φύλλα Εργασίας](#) των ομάδων και είναι συγκεντρωτικά τα εξής:

Ιστοσελίδες:

[ΕΘΕΓ – Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας](#)

[Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων.](#)

[Κέντρο Ερέυνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων – Ι.Λ.Ν.Ε. της Ακαδημίας Αθηνών.](#) Βλ. και [εδώ](#).

[Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.](#)

[Σύλλογος Ποντίων Προσοτσάνης «Ο Πόντος».](#)

Βίντεο:

[Ο Καραγκιόζης Γραμματικός – Θεοδόσης Βογιατζής](#) [πηγή: Youtube].

[Ο Ελληνισμός στην Κάτω Ιταλία](#) [πηγή: Youtube].

Διαφήμιση Vodafone: [Ο Κίτσος και η Τασούλα](#). [πηγή: Youtube].

Διαφήμιση [Το τυχερό 11880](#). [πηγή: Youtube].

Επιπλέον κείμενα:

Αλεβίζου, Α. 2006. [Μια λεξικολογική προσέγγιση του διαφημιστικού λόγου στα Νέα Ελληνικά](#). Διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Πατρών.

Δελβερούδη, Ρ. 2001. [Γλωσσική ποικιλία](#). Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός. Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα.

Δενδρινού, Β. 2001. [Διγλωσσία](#). Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.

Καββαδίας, Γ. χ.χ. [Γλώσσα και σχολική αποτυχία](#).

Κακριδή, Μ., Β. Κατή & Δ. Νικηφορίδου. 1999. [Ερωτηματολόγιο: Η γλωσσική ποικιλία στη σχολική τάξη](#). Γλωσσικός Υπολογιστής 1. Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα.

Κακριδή, Μ. 2000. [Νόρμα, γλωσσική ποικιλία και εκπαίδευση](#). Γλωσσικός Υπολογιστής 2 [«Θεματικές στήλες»]. Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα.

Κακριδή-Φερράρι, Μ. 2007. [Διάλεκτος](#). Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.

Kisilier, M. χ.χ. [Η Ελληνική λογοτεχνία στις διαλέκτους](#).

Κοντοσόπουλος, Ν. Γ. 2001. [Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής](#). Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.

Μιχάλης, Α. χ.χ. [Βασικές έννοιες της γλωσσικής επιστήμης](#). Νέα Ελληνική Γλώσσα.

Δικτυακός τόπος του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αιγαίου. [παρατίθεται και σε μορφή *pdf στο «Συνοδευτικό υλικό»]

[«Modern Greek»](#). Λήμμα στην αγγλική Wikipedia.

[«Νέα Ελληνική Γλώσσα»](#). Λήμμα στην ελληνική Wikipedia.

Petyt, K. M. 1980. [The Study of Dialect: An Introduction to Dialectology](#). Κεφ.1, Language, dialect and accent. Λονδίνο: André Deutsch, σελ. 25-26.

Πολίτης, Π. 2001. [Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: το επικοινωνιακό πλαίσιο και η γλώσσα τους](#). Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.

Πολιτιστικός σύλλογος Αετοράχης: [Η Ποντιακή διάλεκτος](#).

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [Ιδιωματικά Λεξικά και Γλωσσάρια](#).

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι](#) [Διαλεκτικά κείμενα].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [Τσακωνική Διάλεκτος](#).

Σεργίδου, Θ. 2006. [Επίσημη γλώσσα, διάλεκτος και κοινωνικός αποκλεισμός](#).

Τριανταφυλλίδης, Μ. [1938] 1993. *Νεοελληνική γραμματική: Ιστορική εισαγωγή*. 3ος τόμ. του *Άπαντα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, σελ. 62-68 [βλ. τον [Κόμβο για την Ελληνική Γλώσσα](#).]

[Τσακωνική διάλεκτος: η επιβίωση της αρχαίας λακωνικής](#). abnet.agrino.org. [το κείμενο μπορεί να το βρει κανείς και [εδώ](#)].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Όπως αναφέρεται και στο συνταγμένο σενάριο (Μπίλλα 2012: 14), η διδακτική πρόταση αποτελεί μια ιστοεξερεύνηση (WebQuest) δομημένη σε διακριτές φάσεις και προσανατολισμένη στην έρευνα. Αποτελείται από έξι μέρη, τα οποία με εξαίρεση το τελευταίο απευθύνονται στους μαθητές:

- Εισαγωγή: αποτελεί το στάδιο της αφόρμησης κατά το οποίο δίνεται το θέμα και κινητοποιείται ο προβληματισμός και το ενδιαφέρον των μαθητών.
- Εργασία: γνωστοποιούνται οι βασικοί στόχοι και περιγράφονται τα τελικά παραδοτέα.
- Διαδικασία: περιγράφεται η μέθοδος εργασίας και τα βήματα που θα ακολουθηθούν έως την ολοκλήρωσή της.
- Αξιολόγηση: αναλύονται τα κριτήρια αξιολόγησης του αποτελέσματος της δραστηριότητας των μαθητών και παρατίθενται ρουμπρίκες αξιολόγησης.
- Συμπέρασμα: συνοψίζεται η δραστηριότητα των μαθητών, τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αλλά και τα συμπεράσματα των ίδιων των μαθητών από τη

συνεργασία τους και την αξιοποίηση της ιστοεξερεύνησης αλλά και της πλατφόρμας φιλοξενίας της.

- Σελίδα εκπαιδευτικού: Παρατίθεται το σκεπτικό και η στοχοθεσία της διδακτικής πρακτικής καθώς και ό,τι άλλο κρίνεται ότι μπορεί να βοηθήσει κάποιον άλλο εκπαιδευτικό να αξιοποιήσει τη διδακτική πρόταση αποτελεσματικά.

Χαρακτηριστικά της ιστοεξερεύνησης είναι ότι μπορεί να φιλοξενηθεί σε πλατφόρμες/αποθετήρια ιστοεξερευνήσεων ή να δημιουργηθεί σε οποιαδήποτε άλλη πλατφόρμα, όπως η πλατφόρμα [Weebly](#), και να συνοδεύεται από forum και ιστολόγιο, προκειμένου οι μαθητές να επικοινωνούν ασύγχρονα αλλά και να αναρτούν τις εργασίες τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο σχολικός χρόνος διευρύνεται (Κουτσογιάννης, Ντίνας & Χατζησαββίδης 2011), αλλά και καλλιεργούνται μορφές ψηφιακού γραμματισμού.

Σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο εργάστηκαν οι μαθητές, κατά την πρώτη φάση της διαδικασίας χρησιμοποίησα τη μέθοδο Jigsaw. Πρόκειται για συνεργατική τεχνική που ενισχύει τη μάθηση μέσω της αλληλεπίδρασης, την ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων, αλλά και την υπευθυνότητα και ατομική δέσμευση σε ένα ομαδικό περιβάλλον (Κορδάκη & Σιέμπος χ.χ.), περιορίζοντας έτσι το ενδεχόμενο αδράνειας ορισμένων μαθητών. Το τελευταίο καθίσταται εφικτό, δεδομένου ότι κάθε μέλος μιας αρχικής ομάδας καλείται να διερευνήσει ένα υποθέμα μαζί με μέλη άλλων ομάδων με τα οποία συναποτελούν την ομάδα των ειδικών. Κάθε ειδικός, λοιπόν, εργάζεται ομαδικά, αλλά φέρει την ατομική ευθύνη να δια φωτίσει σχετικά την ομάδα από την οποία προέρχεται, επωμιζόμενος έτσι την ευθύνη της μάθησης των υπολοίπων οι οποίοι δεν έχουν άλλη πρόσβαση στη γνώση αυτή.

Βασική, λοιπόν, αρχή που διέπει το σενάριο είναι η αρχή της συνεργασίας η οποία συλλειτουργεί με τις αρχές:

- του κριτικού γραμματισμού σε ό,τι αφορά κειμενικές ή γλωσσικές επιλογές, αλλά και επιλογές ψηφιακών μέσων

- της βιωματικότητας μέσω της αξιοποίησης των προσωπικών εμπειριών των μαθητών
- της αυτενέργειας, καθώς οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να διευρύνουν τις αναζητήσεις τους, να αξιοποιήσουν ποικιλία πηγών πέραν των ενδεικτικών που δίνονται από τον εκπαιδευτικό
- της διάδρασης με τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα και το μαθησιακό περιεχόμενό τους
- της εποπτείας, καθώς δίνονται εξαρχής στους μαθητές όλες οι φάσεις της διδακτικής πρότασης, το είδος των παραδοτέων και ο τρόπος αξιολόγησής τους.

1^η & 2^η διδακτική ώρα

1^η φάση (1^ο στάδιο ιστοεξερεύνησης)

Εργαστήριο πληροφορικής

A. Αφού δημιούργησα την ιστοεξερεύνηση στο Weebly, την ανέβασα στο διαδίκτυο, για να μπορούν οι μαθητές να έχουν πρόσβαση σε αυτή σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του σεναρίου (βλ. Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Το περιβάλλον της ιστοεξερεύνησης

Αρχικά τους παρουσίασα το περιβάλλον της ιστοεξερεύνησης σε οθόνη με βιντεοπροβολέα (βλ. Εικόνα 2).

Εικόνα 2: Η παρουσίαση του περιβάλλοντος στην τάξη

Ακολουθώντας τη δομή της ιστοεξερεύνησης, ξεκίνησα με μια «Εισαγωγή» (βλ. στο «Συνοδευτικό Υλικό», τον υποφάκελο που περιλαμβάνει τα Κείμενα WebQuest), με σκοπό να ανακαλέσω τη βιωμένη εμπειρία αλλά και πρότερες γνώσεις των μαθητών. Στο περιβάλλον της ιστοεξερεύνησης η «Εισαγωγή» αποτυπώνεται με τη μορφή πολυτροπικού κειμένου (βλ. Εικόνα 3) που στοχεύει στη διέγερση του ενδιαφέροντος του μαθητή σχετικά με το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας, αλλά και αποτελεί μια κοινή αφηγηριακή γνωσιακή βάση για αυτόν, πριν εστιάσει το ενδιαφέρον του στην επιμέρους θεματική των ακόλουθων φάσεων. Αξιοποιώντας τον κατευθυνόμενο διάλογο, επιδίωξα να δώσω στους μαθητές τη δυνατότητα να εκφραστούν προφορικά,

να καταθέσουν τις εμπειρίες τους και να αναδύσουν τα στερεότυπα, κοινωνικά ή και ατομικά, που σχετίζονται με το υπό συζήτηση θέμα. Στο τέλος αυτής της αφόρμησης πρόβαλα ένα βίντεο, μέρος από «Τον Καραγκιόζη Γραμματικό», που αποτυπώνει εύγλωττα την ύπαρξη γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών.

Εισαγωγή

Έχει τύχει να ταξιδέψετε στην ελληνική περιφέρεια και να ακούσετε τους ανθρώπους της υπαίθρου να μιλούν μεταξύ τους, Έχετε ακούσει τον παππού και τη γιαγιά ή κάποιον συγγενή σας να μιλά κατά τρόπο που "μαρτυρά" τον τόπο καταγωγής του; Χρησιμοποιείτε εσείς οι ίδιοι ή κάποιοι συμμαθητές σας "διαφορετικά" τη γλώσσα, σε επίπεδο κυρίως φωνητικής ή λεξιλογίου; Έχετε αντιληφθεί να αποτελεί αυτή η γλωσσική ανομοιογένεια κριτήριο κοινωνικής περιθωριοποίησης ή αποκλεισμού;

Υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι για να πούμε τα ίδια πράγματα κι αυτοί οι τρόποι συνarτίζονται με ποικίλους παράγοντες μεταξύ των οποίων και ο γεωγραφικός χώρος. Ο γεωγραφικός λαπών χώρος στον οποίο μιλάται η γλώσσα αποτελεί παράγοντα γλωσσικής ποικιλιότητας με την έννοια ότι σε αυτόν διαμορφώνονται τοπικές γλωσσικές παραλλαγές.

Ήδη από τον 8ο αι. π.Χ. η ελληνική γλώσσα παρουσιάζει μεγάλη διαλεκτική ποικιλία. Σε κάθε πόλη τόσο της μεσοπολιτικής Ελλάδας όσο και των αποικιών χρησιμοποιείται η τοπική διάλεκτος, ενώ και κάθε λαογραφικό είδος γράφεται σε ιδιαίτερη διάλεκτο που χρησιμοποιούν όλοι οι συγγραφείς του είδους ανεξάρτητα από τη γλώσσα που χρησιμοποιούν στον ιδιωτικό ή δημόσιο βίο τους. Τις διαλέκτους αυτές την κατανομή των οποίων βλέπετε στην Εικόνα 1, περιόρισε και τελικά εκτόπισε η Ελληνιστική Κοινή η οποία μιλήθηκε κατά την αλεξανδρινή και ρωμαϊκή εποχή, για να διαδοθεί με τη σειρά της σε επιμέρους διαλεκτικές μορφές που αποτέλεσαν τις νεοελληνικές γεωγραφικές παραλλαγές της.

Από την αρχαιότητα, λοιπόν, έως σήμερα η ελληνική γλώσσα είναι ενιαία όχι όμως και ομογενής, καθώς δεν μιλάται ομοιόμορφα σε όλα τα μόνον γεωγραφικά χώρα.

Ας γνωρίσουμε τις νεοελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες και ας προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε τους τρόπους με τους οποίους δημιουργούνται στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινωνίας, αλλά και συγκεκριμένες δημιουργούν κοινωνικές αντιθέσεις, στερεότυπα, κοινωνικές ταυτότητες...

Εικόνα 1: Χάρτης κοινωνίας των τοσών διαλεκτικών ομάδων κατά τους ιστορικούς χρόνους της ελληνικής αρχαιότητας (Ε.Α.Ι.Α.)

Ο Καραγκιόζης, Γραμματικός, Ομιλία: Status More info

Εικόνα 3: Η «Εισαγωγή» της ιστοεξερεύνησης

Β. Στη συνέχεια ενημέρωσα τους μαθητές για τον σκοπό και τα βασικά στοιχεία που αποτελούν τη φύση της δραστηριότητάς τους, όπως τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους και τις εργασίες που καλούνται να εκπονήσουν και να παραδώσουν (παραδοτέα). Στο σημείο αυτό επισήμανα στους μαθητές ότι η κάθε είδους σχετική πληροφορία περιλαμβάνεται στη φάση της ιστοεξερεύνησης που φέρει τον τίτλο «Εργασία» (βλ. στο «Συνοδευτικό Υλικό», τον υποφάκελο που περιλαμβάνει τα κείμενα WebQuest) και στην οποία έχουν τη δυνατότητα να ανατρέχουν όποια στιγμή χρειαστούν τις εν λόγω πληροφορίες (βλ. Εικόνα 4).

Εικόνα 4: Μέρος της σελίδας που αναφέρεται στη φάση της «Εργασίας»

Γ. Μετά τη γενική ενημέρωση, περάσαμε στη διερευνητική διαδικασία. Οι μαθητές, χωρισμένοι σε πέντε ομάδες πενταμελείς ή εξαμελείς, επιχείρησαν μια πρώτη προσέγγιση του θέματος με βάση την ομαδοσυνεργατική τεχνική Jigsaw. Στο σημείο αυτό, κάλεσα τις αρχικές ομάδες των μαθητών να αυτοοργανωθούν με σκοπό καθένα από τα μέλη τους να επιλέξει έναν από τους ακόλουθους άξονες διερεύνησης, όπως αυτοί προσδιορίζονται στις οδηγίες του 1^{ου} σταδίου της φάσης της ιστοεξερεύνησης που φέρει τον τίτλο «Διαδικασία» (βλ. στο «Συνοδευτικό Υλικό», τον υποφάκελο που περιλαμβάνει τα Κείμενα WebQuest):

- α. Προσδιορισμός του όρου «διάλεκτος» και εννοιολογική χαρτογράφησης του
- β. Προσδιορισμός της έννοιας «αδίδαγμα» και εννοιολογική χαρτογράφησης της
- γ. Διερεύνηση του περιεχομένου συναφών όρων
- δ. Κατηγορίες στις οποίες κατατάσσονται οι νεοελληνικές γεωγραφικές γλωσσικές παραλλαγές
- ε. Παράγοντες δημιουργίας γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών - Η κατάσταση σήμερα.

Οι μαθητές χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία ανταποκρίθηκαν στα ζητούμενα της διαδικασίας. Χρειάστηκε, ωστόσο, να συντονίσω και να ελέγξω τις επιλογές τους, προκειμένου να μην συμπέσουν στον ίδιο άξονα περισσότερα από ένα μέλη κάθε ομάδας, με εξαίρεση τις εξαμελείς ομάδες στις οποίες υπήρχε η δυνατότητα ένας άξονας να επιλεγεί από δύο μέλη. Αφού κάθε μέλος των αρχικών ομάδων διάλεξε άξονα, κάλεσα τους μαθητές να σχηματίσουν τις νέες ομάδες, τις ομάδες των ειδικών, αναζητώντας τα μέλη των άλλων ομάδων που είχαν επιλέξει τον ίδιο άξονα. Όταν οι ομάδες πήραν τη θέση τους μπροστά στους σταθμούς εργασίας και όρισαν μεταξύ τους ρόλους, επισήμανα τα επιμέρους στάδια της αποστολής τους, υπενθυμίζοντας ότι αυτά περιγράφονται στις οδηγίες του 1^{ου} σταδίου της «Διαδικασίας» (βλ. Εικόνα 5) στο οποίο μπορούσαν να ανατρέχουν όποτε χρειαζόταν. Πιο συγκεκριμένα, τους τόνισα ότι, αφού αξιοποιήσουν το προτεινόμενο υλικό, αποστολή τους ήταν:

- να δημιουργήσουν με τη βοήθεια λογισμικού παρουσίασης (π.χ. PowerPoint) ένα πολυτροπικό κείμενο δύο ή περισσότερων διαφανειών·
- να επιστρέψουν στις αρχικές ομάδες τους και να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της πρώτης αυτής διερεύνησής τους στα υπόλοιπα μέλη.

Προκειμένου δε το υλικό αυτό να βρίσκεται σε κάθε σταθμό, ζήτησα από τους μαθητές να το αποθηκεύσουν στον «Κοινόχρηστο Φάκελο» ενός από τους σταθμούς εργασίας, τον οποίο είχα δημιουργήσει πριν από την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου.

Εικόνα 5: Τμήμα της «Διαδικασίας»

Ύστερα από τις διευκρινίσεις, οι ομάδες ξεκίνησαν να εργάζονται με βάση τις οδηγίες της «Διαδικασίας» που αντιστοιχούν σε καθεμιά τους, τις οποίες διένειμα και με τη μορφή έντυπων Φύλλων Εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα, η **1^η Ομάδα Ειδικών** ανέλαβε βάσει Φύλλου Εργασίας την εννοιολογική προσέγγιση του όρου «διάλεκτος» και κλήθηκε:

- ✓ να συνθέσει στον κειμενογράφο τον ορισμό της έννοιας,
- ✓ να χαρτογραφήσει την έννοια με τη βοήθεια του λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης FreeMind,
- ✓ να επιλέξει αντιπροσωπευτικά διαλεκτικά κείμενα (σύντομα αποσπάσματα).

Για να ολοκληρώσει την αποστολή της, η ομάδα είχε στη διάθεσή της προτεινόμενη στο Φύλλο Εργασίας βιβλιογραφία.

Η **2^η Ομάδα Ειδικών** ανέλαβε την εννοιολογική προσέγγιση του όρου «αιδίωμα» και κλήθηκε με βάση το δικό της Φύλλο Εργασίας και προτεινόμενη βιβλιογραφία:

- ✓ να συνθέσει στον κειμενογράφο τον ορισμό της έννοιας,

- ✓ να χαρτογραφήσει την έννοια με τη βοήθεια του λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης FreeMind,
- ✓ να επιλέξει αντιπροσωπευτικά διαλεκτικά κείμενα (σύντομα αποσπάσματα).

Η **3^η Ομάδα Ειδικών** ανέλαβε με βάση προτεινόμενη βιβλιογραφία να επισημάνει συναφείς όρους, όρους δηλαδή πλην της «διαλέκτου» και του «ιδιώματος», οι οποίοι σχετίζονται με τη γλωσσική ποικιλότητα. Ακολουθώντας Φύλλο Εργασίας και αφού συνέθεσε στον κειμενογράφο τον ορισμό καθεμιάς από αυτές κατά τρόπο που να προσδιορίζονται η οριστέα έννοια, το γένος και η ειδοποιός διαφορά, κλήθηκε να προσδιορίσει:

- ✓ ποιος ή ποιοι από αυτούς τους όρους σχετίζονται άμεσα με τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες,
- ✓ το εννοιολογικό πεδίο στο οποίο εντάσσονται οι υπόλοιποι όροι.

Η **4^η Ομάδα Ειδικών** κλήθηκε βάσει Φύλλου Εργασίας:

- ✓ να προσδιορίσει τα κριτήρια κατηγοριοποίησης των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών (διαλέκτων και ιδιωμάτων),
- ✓ να ερμηνεύσει τυχόν διαφορετικές προσεγγίσεις,
- ✓ να επιλέξει αιτιολογημένα μια από τις κατηγοριοποιήσεις, για να την παρουσιάσει στα μέλη των αρχικών ομάδων.

Για να ολοκληρώσει την αποστολή της, η ομάδα είχε στη διάθεσή της ψηφιακές βιβλιογραφικές πηγές.

Η **5^η Ομάδα Ειδικών** ανέλαβε να διερευνήσει:

- ✓ τους παράγοντες δημιουργίας γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών,
- ✓ την ύπαρξη ή όχι αυτών των παραγόντων στην εποχή μας, καθώς και
- ✓ τη σημερινή διαλεκτική κατάσταση στον ελλαδικό χώρο.

Για το πρώτο μάλιστα ερώτημα προέτρεψα την ομάδα να αξιοποιήσει πρώτα την τεχνική του καταιγισμού ιδεών. Για να ολοκληρώσει την αποστολή της, η ομάδα μπορούσε να αξιοποιήσει επιλεγμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις που δίνονταν και στο ηλεκτρονικό Φύλλο Εργασίας.

Στο σημείο αυτό προβλέπεται στη διδακτική πρόταση (Μπίλλα 2012: 30) τα μέλη των Ομάδων των Ειδικών να ολοκληρώσουν την εργασία τους και να επιστρέψουν στις αρχικές ομάδες τους, για να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της δουλειάς τους στα υπόλοιπα μέλη. Οι μαθητές, ωστόσο, ζήτησαν περισσότερο χρόνο, προκειμένου να ετοιμάσουν τις διαφάνειες με τις οποίες θα απευθύνονταν στους συμμαθητές τους, μιας και ήθελαν να τις επεξεργαστούν και να τις κάνουν κατά το δυνατόν αντίστοιχες της αισθητικής και της αντίληψής τους. Έτσι, το δίωρο ολοκληρώθηκε και οι ομάδες των ειδικών συμφωνήθηκε να παρουσιάσουν στην αρχή του επόμενου διδακτικού δίωρου.

Καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησης του 1^{ου} αυτού σταδίου του σεναρίου, οι ομάδες εργάστηκαν με Φύλλα Εργασίας που προσδιορίζουν την αποστολή τους και τους προτεινόμενους πόρους, χωρίς ωστόσο να περιγράφουν με ακρίβεια τις διαδρομές που θα ακολουθήσουν. Κατ' αυτόν τον τρόπο, υπήρχε η δυνατότητα λήψης πρωτοβουλιών και δράσης από τους μαθητές, που δεν νοούνται ως καταναλωτές ύλης αλλά ως «ενεργά υποκείμενα» (Κουτσογιάννης 2010).

Από την πλευρά μου διευκόλυνα και συνέβαλλα στην ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας, παρατηρούσα και αποτιμούσα τον τρόπο συνεργασίας μεταξύ των ομάδων και την αποτελεσματικότητά της με κριτήρια την πληρότητα, τη σαφήνεια στη διατύπωση και την εγκυρότητα του παραγόμενου έργου.

Στο τέλος δε της διαδικασίας, υπενθύμισα στις ομάδες, βάσει και των οδηγιών που περιλαμβάνονται στη φάση της «Διαδικασίας», ότι:

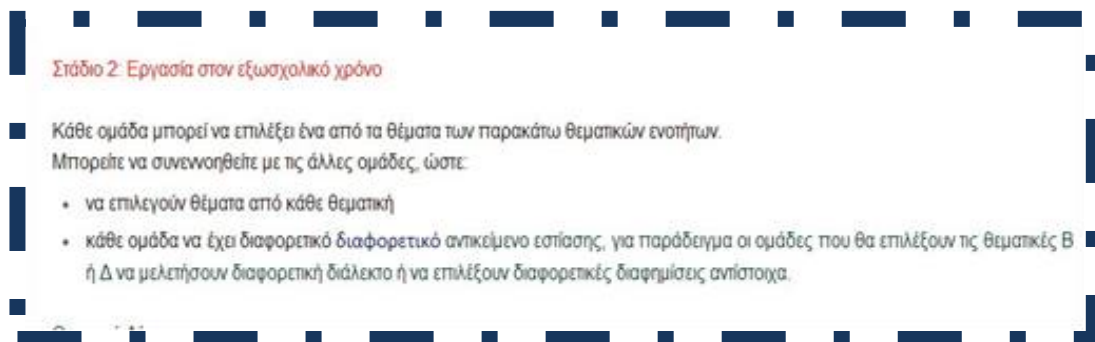
- χρειαζόταν να αποθηκεύσουν το υλικό στον φάκελο της ομάδας τους, τον οποίο θα δημιουργούσαν στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή τους, για

να αξιοποιηθεί στη σύνθεση των παραδοτέων, αλλά και να κρατήσουν αντίγραφο σε φορητή συσκευή αποθήκευσης:

- να επιλέξουν ένα από τα θέματα που αναφέρονται στο 2^ο μέρος/στάδιο για εξωσχολική έρευνα και προετοιμασία παρουσιάσής του στην τάξη κατά τα επόμενα διδακτικά δίωρα.

1^η φάση (2^ο στάδιο ιστοεξερεύνησης)

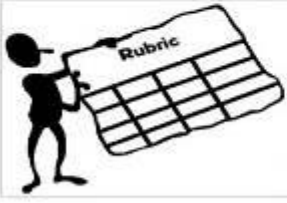
Α. Στο τέλος, λοιπόν, του διδακτικού δίωρου οι μαθητές έπρεπε να επιλέξουν τις εργασίες που θα εκπονούσαν βάσει [Φύλλων Εργασίας](#) στον εξωσχολικό χρόνο, προκειμένου να τις παρουσιάσουν στα επόμενα μαθήματα στην τάξη. Τους υπενθύμισα δε ότι τη διαδικασία εργασίας μπορούσαν να διαβάσουν στο δεύτερο μέρος της «Διαδικασίας» (βλ. Εικόνα 6), ενώ η αξιολόγησή τους θα γινόταν με βάση τα οριζόμενα στη σελίδα της «Αξιολόγησης» (βλ. Εικόνα 7 και για το αρχείο, τον υποφάκελο στο «Συνοδευτικό Υλικό» που περιλαμβάνει τα Κείμενα WebQuest).

Εικόνα 6: Στιγμιότυπο από τις οδηγίες του δεύτερου μέρους της «Διαδικασίας»

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της επίδοσής σας στο εκπαιδευτικό σενάριο θα γίνει με βάση:

1. την ποιότητα του ομαδικού παραδοτέου (50%)
2. την ποιότητα της παρουσίασης των ομαδικών εργασιών στην ολομέλεια (50%)

Για την αξιολόγηση θα χρησιμοποιηθούν Ρουμπρικές Αξιολόγησης, οι οποίες περιέχουν τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία θα αξιολογηθείτε.

Πιο συγκεκριμένα, παρατίθενται:

1. Ρουμπρική αξιολόγησης ομαδικού παραδοτέου
2. Ρουμπρική αξιολόγησης της συνεισφοράς στη μαθησιακή διαδικασία

Εικόνα 7: Στιγμιότυπο από τα οριζόμενα στην «Αξιολόγηση»

Πιο συγκεκριμένα, οι ομάδες κλήθηκαν να επιλέξουν μία από τις παρακάτω εργασίες με την επισημάνση ότι χρειαζόταν να επιλεγούν θέματα από κάθε θεματική. Με δεδομένο δε ότι οι προτεινόμενες θεματικές ήταν τέσσερις, ενώ οι ομάδες πέντε, σημείωσα ότι μπορούσαν οι θεματικές Β ή Δ να επιλεγούν από δύο ομάδες, με την προϋπόθεση ότι το αντικείμενο εστίασης θα ήταν διαφορετικό (μελέτη διαφορετικής διαλέκτου ή επιλογή διαφορετικής διαφήμισης, αντίστοιχα).

Στην πρώτη θεματική, λοιπόν, το θέμα που προτείνεται έχει τον τίτλο «Διάλεκτοι και ιδιώματα: παράγοντας αποδυνάμωσης ή εμπλουτισμού της γλώσσας και του πολιτισμού;». Η ομάδα που θα το επέλεγε χρειαζόταν να διερευνήσει το θέμα μέσα από προτεινόμενες πηγές που παρατίθενται στο [Φύλλο Εργασίας](#) και να συντάξει εισήγηση διάρκειας 20'. Σε αυτήν προβλεπόταν να ανακεφαλαιώσει τα αποτελέσματα της αναζήτησης που επιχειρήθηκε κατά το πρώτο δίωρο σχετικά με την εννοιολογική προσέγγιση και κατηγοριοποίηση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών και να τοποθετηθεί στο ζήτημα της ωφελιμότητας ή μη των διαλέκτων και ιδιωμάτων. Η ομάδα έπρεπε, επίσης, να δημιουργήσει μια πολυτροπική παρουσίαση σε PowerPoint, προκειμένου να συνοδεύσει την εισήγησή της. Στόχοι της

δραστηριότητας και άξονες αξιολόγησης θα ήταν η συνειδητοποίηση του εννοιολογικού περιεχομένου των υπό μελέτη όρων και της σημασίας της ύπαρξης των γεωγραφικών ποικιλιών, αλλά και η εξοικείωση των μαθητών με τον ακαδημαϊκό λόγο, η άσκησή τους στην παραγωγή προσχεδιασμένου προφορικού λόγου στο πλαίσιο του σχολικού γραμματισμού, η εξοικείωσή τους με τα χαρακτηριστικά του πολυτροπικού κειμένου, η άσκηση στην ανάπτυξη παραγράφων με ποικίλους τρόπους, η αξιοποίηση των ΤΠΕ ως πηγής, ως εργαλείου αλλά και ως περιβάλλοντος εργασίας.

Στη δεύτερη θεματική, το θέμα που προτείνεται έχει τον τίτλο «Διάλεκτοι: τρόποι θεώρησης του κόσμου και της ζωής, τρόποι έκφρασης ταυτοτήτων». Στόχος της δραστηριότητας (βλ. [Φύλλο Εργασίας](#)) ήταν κατ' αρχάς να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα και το λεξιλόγιο της διαλέκτου επιλογής τους (τσακωνική, κατωιταλική, ποντιακή, καππαδοκική...), να γνωρίσουν στοιχεία που σχετίζονται με τον πολιτισμό και τις περιοχές κατοικίας των φυσικών ομιλητών της, να προβληματιστούν και να μιλήσουν για την κατάσταση της διαλέκτου σήμερα. Σε επίπεδο γραμματισμών, οι μαθητές προβλεπόταν να έχουν τη δυνατότητα να ασκηθούν στον προφορικό λόγο, αλλά και στην παραγωγή πολυτροπικού και επιστολικού κειμένου, καθώς καλούνταν αφενός μεν να ενημερώσουν προφορικά τους συμμαθητές τους για τα αποτελέσματα της διερευνητικής δραστηριότητάς τους με τη βοήθεια πολυτροπικής παρουσίασης (αξιοποίηση του PowerPoint), αφετέρου δε να συντάξουν ανοιχτή επιστολή προς τον Υπουργό Παιδείας, ενσωματώνοντας προτάσεις για τη διατήρηση της διαλέκτου που μελέτησαν.

Η επιλογή του θέματος «Διάλογος και αποκλεισμός στο σχολείο και την κοινωνία» της τρίτης θεματικής είχε σκοπό να φέρει τους μαθητές σε επαφή με τα στερεότυπα που κυοφορούνται στους κόλπους της κοινωνίας και του σχολικού περιβάλλοντος, καθώς και με τους παράγοντες που καλλιεργούν τον γλωσσικό εξισωτισμό. Ακολουθώντας [Φύλλο Εργασίας](#), οι μαθητές θα είχαν τη δυνατότητα να

εμπλακούν σε μια δραστηριότητα με σκοπό να εμβαθύνουν στις γνώσεις για τον κόσμο, να καλλιεργήσουν την κριτική και αυτοκριτική ικανότητά τους, να αξιοποιήσουν τα βιώματά τους και την ενσυναίσθηση, αλλά και να έρθουν σε επαφή με τα χαρακτηριστικά του ερωτηματολογίου, τον τρόπο στατιστικής επεξεργασίας του, αλλά και τα χαρακτηριστικά του πολυτροπικού κειμένου. Τα παραπάνω επιδιώκονταν μέσω της ανάθεσης στους μαθητές εργασιών, όπως η σύνταξη, διανομή και επεξεργασία ερωτηματολογίου προς τη σχολική κοινότητα, με σκοπό την αποτύπωση των στάσεών τους απέναντι στους χρήστες των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών, αλλά και η προφορική παρουσίαση των αποτελεσμάτων στις άλλες ομάδες με τη βοήθεια πολυτροπικού κειμένου (αξιοποίηση του PowerPoint). Οι μαθητές και σε αυτήν την περίπτωση καλούνταν να χρησιμοποιήσουν τις ΤΠΕ ως πηγή πληροφόρησης, πλαίσιο και μέσο εργασίας, με σκοπό να αποκτήσουν αντίληψη των δυνατοτήτων και χαρακτηριστικών καθεμιάς από αυτές τις διαστάσεις.

Με την τέταρτη θεματική επιδιωκόταν η κατανόηση του λανθάνοντος μηνύματος του διαφημιστικού λόγου, ενός λόγου αξιακά φορτισμένου που επιχειρεί αξιοποίηση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών πέρα και έξω από το πραγματικό επικοινωνιακό τους πλαίσιο. Με άξονα το θέμα «Η χρήση της γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλότητας από τον διαφημιστικό λόγο» και αφετηρία μια διαφήμιση της επιλογής τους, οι μαθητές καλούνταν βάσει [Φύλλου Εργασίας](#) να διερευνήσουν το θέμα, απαντώντας σε ερωτήματα που είχαν σχέση με την ταυτότητα των πρωταγωνιστών, τη γεωγραφική γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιούν, τον τρόπο με τον οποίο συνδυάζεται η γλωσσική αυτή επιλογή με το περιβάλλον στο οποίο τοποθετούνται, τα στερεότυπα που δημιουργούνται στο πλαίσιο των συγκεκριμένων μηνυμάτων, το είδος των προϊόντων και υπηρεσιών που διαφημίζονται, το κοινό στο οποίο απευθύνονται, τις αξίες και στάσεις που προβάλλουν, καθώς και τη σχέση της αξιοποίησης των συγκεκριμένων γλωσσικών και κοινωνικών ταυτοτήτων με την προώθηση των διαφημιζόμενων προϊόντων. Οι μαθητές καλούνταν στο σημείο αυτό να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της διερευνητικής δραστηριότητάς τους με τη

χρήση λογισμικού παρουσίασης, αλλά και να συντονίσουν συζήτηση μεταξύ των μαθητών με άξονα μια διαφήμιση της επιλογής τους. Ας σημειωθεί και εδώ ότι δινόταν ενδεικτική δικτυογραφία στους μαθητές, οι οποίοι ενθαρρύνονταν να αναζητήσουν επιπλέον υλικό, αξιολογώντας την προέλευση αλλά και την καταλληλότητα του περιεχομένου σε σχέση με το θέμα.

Μετά τη σύντομη παρουσίαση των θεματικών, επισήμανα στους μαθητές το περιεχόμενο του 3^{ου} σταδίου της «Διαδικασίας» (βλ. στο Συνοδευτικό Υλικό) τον υποφάκελο που περιλαμβάνει τα Κείμενα WebQuest), ώστε να προετοιμάσουν και να φέρουν στην τάξη σύντομο κείμενο 200 περίπου λέξεων με τα συμπεράσματα της διερευνητικής εργασίας τους.

Δύο από τις ομάδες δήλωσαν αμέσως ενδιαφέρον για κάποια θεματική. Οι υπόλοιπες επιφυλάχθηκαν να το σκεφθούν. Με ενημέρωσαν τις επόμενες μέρες μέσω mail και μέσω του forum.

3^η, 4^η, 5^η & 6^η διδακτική ώρα

2^η φάση (2^ο στάδιο ιστοεξερεύνησης)

Εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα διδασκαλίας

Κατά την έναρξη του δεύτερου δώρου της εφαρμογής ζήτησα από τον εκπρόσωπο κάθε ομάδας ειδικών να παραδώσει σε φορητή συσκευή αποθήκευσης το υλικό του, προκειμένου να το μεταφέρω στον κοινόχρηστο φάκελο ενός από τους σταθμούς εργασίας, ώστε να είναι προσβάσιμο από όλους τους υπόλοιπους. Στη συνέχεια και για 20' οι μαθητές παρουσίασαν στις ομάδες τους τα αποτελέσματα της εργασίας τους ως ειδικών. Πρόκειται για τα PowerPoint τα οποία δημιούργησαν στο Εργαστήριο Πληροφορικής κατά το προηγούμενο δίωρο και τα οποία επεξεργάστηκαν στον εξωσχολικό χρόνο (βλ. στα «Τεκμήρια» τις παρουσιάσεις των ειδικών στον οικείο υποφάκελο). Στη συνέχεια, τρεις από τις αρχικές ομάδες παρουσίασαν τις εργασίες τους στους συμμαθητές τους τούς οποίους ενθάρρυνα να κρατούν σημειώσεις, προκειμένου να αξιοποιηθούν στη σύνταξη των

συμπερασμάτων. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν οι εργασίες που αφορούν τη Θεματική Α, τη Θεματική Β και τη Θεματική Γ. Η ομάδα που ανέλαβε τη θεματική Β δούλεψε την εργασία της μέχρι την τελευταία στιγμή, γιατί δεν είχαν μπορέσει, όπως είπαν, να συντονιστούν. Η ομάδα που είχε αναλάβει τη θεματική Γ, πέρα από τα οριζόμενα από το Φύλλο Εργασίας, είχε την πρωτοβουλία να πάρει συνέντευξη από εκπαιδευτικό του σχολείου με πολύχρονη προϋπηρεσία, ο οποίος έχει εργαστεί και σε μη αστικές περιοχές, προκειμένου να διερευνήσει τον τρόπο αντιμετώπισης της χρήσης τοπικών διαλέκτων στο σχολείο. Κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων παρακολουθούσα με προσοχή, αξιολογούσα σύμφωνα με τα οριζόμενα στις ρουμπρίκες αξιολόγησης και υποδείκνυα βελτιώσεις στο περιεχόμενο αλλά και τον τρόπο παρουσίασης, επιμένοντας στην ανάγκη επεξεργασίας του πρωτογενούς υλικού και στην αναφορά των πηγών.

Κατά το δεύτερο δίωρο των παρουσιάσεων, οι δύο εναπομείνουσες ομάδες παρουσίασαν στην αίθουσα διδασκαλίας τις εργασίες τους για τη Θεματική Δ. Οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον διαφημιστικό λόγο, συζήτησαν με τους συμμαθητές τους το περιεχόμενο και τα λανθάνοντα μηνύματα των διαφημίσεων και δήλωσαν ικανοποιημένοι για την επικοινωνία αυτή με τους συμμαθητές τους.

Για τις εργασίες πάνω στις τέσσερις θεματικές, βλ. στα «Τεκμήρια» τον υποφάκελο για τις Παρουσιάσεις των Ομάδων.

7^η & 8^η διδακτική ώρα

3η φάση (3ο στάδιο ιστοεξερεύνησης)

Αίθουσα διδασκαλίας

Μετά την ολοκλήρωση των παρουσιάσεων, ακολούθησε το τρίτο και τελευταίο στάδιο της εργασίας που αφορά στην εξαγωγή συμπερασμάτων (βλ. εικόνα 8).

Στάδιο 3

Μετά την παρουσίαση των εργασιών σας και τη συζήτηση στην τάξη, θα συνθέσετε ως ολόκληρα το κείμενο των συμπερασμάτων, για να αναρτηθεί στο οικείο πεδίο της ιστοσελίδας. Τα κείμενα θα ανήκουν στον κερκετικό χώρο της επιχειρηματολογίας. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να συνεισφέρετε στη συζήτηση, έχοντας ανά ομάδα καταγράψει σε 200 περίπου λέξεις τα συμπεράσματα της έρευνας που πραγματοποιήσατε στον εξωσχολικό χρόνο σας. Θα αξιολογήσετε επίσης τη μαθησιακή διαδικασία, αλλά και τη χρηστικότητα του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος εργασίας σας. Η αξιολόγηση των εργασιών σας θα γίνει σύμφωνα με τα οριζόμενα στη φάση της «Αξιολόγησης».

Εικόνα 8: Στιγμιότυπο από το τελευταίο μέρος της «Διαδικασίας»

Οι μαθητές κάθε ομάδας συζήτησαν το περιεχόμενο των σημειώσεών τους. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα παρουσίασε τα συμπεράσματα της εργασίας της βάσει του κειμένου που είχε προετοιμάσει. Ύστερα από κάθε παρουσίαση οι άλλες ομάδες αξιολογούσαν την πληρότητα των συμπερασμάτων, συνεισφέροντας και στοιχεία των δικών τους σημειώσεων. Από την πλευρά μου κρατούσα σημειώσεις, επισήμαινα τα κοινά συμπεράσματα, συζητούσα με τους μαθητές τις διαφορετικές απόψεις, με σκοπό να καταλήξουμε από κοινού σε ενιαίο κείμενο. Προκειμένου δε να εξοικονομηθεί χρόνος, η ίδια ανέλαβα τη μορφοποίηση και ανάρτηση των συμπερασμάτων στο ιστολόγιο (βλ. τα Συμπεράσματα στα «Τεκμήρια»). Στο τέλος της διαδικασίας δίνετο στους μαθητές Φύλλο Αξιολόγησης της χρηστικότητας του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος εργασίας.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στάδιο 1: 1ο Δίωρο στην τάξη

1η Ομάδα Ειδικών: Εννοιολογική προσέγγιση διαλέκτου

Η αποστολή σας σχετίζεται με τη διερεύνηση των παρακάτω ερωτημάτων:

- Πώς ορίζεται η έννοια «διάλεκτος»; Μπορείτε, αφού μελετήσετε κριτικά και συνδυαστικά τις πηγές που έχετε στη διάθεσή σας, να συνθέσετε στον κειμενογράφο τον δικό σας ορισμό;
- Ποια είναι η οριστέα έννοια, το γένος (η έννοια στην οποία εντάσσεται) και η ειδοποιός διαφορά της (τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα που τη διακρίνουν από άλλες έννοιες που ανήκουν στο ίδιο γένος) στον ορισμό που συντάξατε;
- Μπορείτε να χαρτογραφήσετε την έννοια χρησιμοποιώντας το λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης κατά τρόπο που να αναδεικνύονται τα βασικά της στοιχεία;
- Ποια παραδείγματα από το διαθέσιμο διαλεκτικό υλικό θα επιλέγατε ως αντιπροσωπευτικότερα και με ποια κριτήρια;

Μπορείτε να αξιοποιήσετε υλικό από τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html> Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Μπορείτε να αναζητήσετε τη σημασία της λέξης στα ηλεκτρονικά λεξικά και στη συνέχεια να τη στείλετε στα «Σώματα Κειμένων»]

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_02/index.html Η

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο της Μαρίας Κακριδή-Φερράρι]

[Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων – Ι.Λ.Ν.Ε. της Ακαδημίας Αθηνών](#). Βλ. και [εδώ](#). [menu: Νεοελληνικές διάλεκτοι → Τι είναι διάλεκτος]

<http://lmgd.philology.upatras.gr/index.php/el/> Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων

<http://www.greek->

[language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_3/texts.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_3/texts.html) Η Πύλη

για την Ελληνική Γλώσσα [Διαλεκτικά κείμενα]

<http://www.greek->

[language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_11/dialogs01.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_11/dialogs01.html) Η

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Επιλογή διαλεκτικών κειμένων]

2η Ομάδα Ειδικών: Εννοιολογική προσέγγιση ιδιώματος

Η αποστολή σας σχετίζεται με τη διερεύνηση των παρακάτω ζητημάτων:

- Πώς ορίζεται η έννοια «ιδίωμα»; Μπορείτε, αφού μελετήσετε κριτικά και συνδυαστικά τις πηγές που έχετε στη διάθεσή σας, να συνθέσετε στον κειμενογράφο τον δικό σας ορισμό;
- Ποια είναι η οριστέα έννοια, το γένος (η έννοια στην οποία εντάσσεται) και η ειδοποιός διαφορά της (τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα που τη διακρίνουν από άλλες έννοιες που ανήκουν στο ίδιο γένος) στον ορισμό που συντάξατε;
- Μπορείτε να χαρτογραφήσετε την έννοια χρησιμοποιώντας το λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης κατά τρόπο που να αναδεικνύονται τα βασικά της στοιχεία;
- Ποια παραδείγματα από το διαθέσιμο διαλεκτικό υλικό θα επιλέγατε ως αντιπροσωπευτικότερα και με ποια κριτήρια;

Μπορείτε να αξιοποιήσετε υλικό από τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html> Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Μπορείτε να αναζητήσετε τη σημασία της λέξης στα ηλεκτρονικά λεξικά και στη συνέχεια να τη στείλετε στα «Σώματα Κειμένων»]

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/Thema_a9/a_9_thema.htm Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο της Ρέας Δελβερούδη με τίτλο «Γλωσσική Ποικιλία»]

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_2/texts.html#toc004

Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενα από Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία, Ήπειρο, Μακεδονία, Θράκη, Νησιά Β. Αιγαίου]

<http://hnc.ilsp.gr> Εθνικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας

3η Ομάδα Ειδικών: Διερεύνηση συναφών όρων

Η αποστολή σας σχετίζεται με τη διερεύνηση των παρακάτω ερωτημάτων:

- Ποιοι άλλοι όροι πλην του ιδιώματος και της διαλέκτου σχετίζονται με τη γλωσσική ποικιλότητα;
- Μπορείτε να συνθέσετε τους ορισμούς των εννοιών αυτών κατά τρόπο που να διακρίνονται: η οριστέα έννοια, το γένος (η έννοια στην οποία εντάσσεται) και η ειδοποιός διαφορά της (τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα που τη διακρίνουν από άλλες έννοιες που ανήκουν στο ίδιο γένος);
- Ποιος ή ποιοι από αυτούς τους όρους σχετίζονται άμεσα με τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες;
- Σε ποιο εννοιολογικό πεδίο εντάσσονται οι υπόλοιποι όροι;

Μπορείτε να αξιοποιήσετε υλικό από τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/Thema_a9/a_9_k_3.htm Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο του Μ. Τριανταφυλλίδη]

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/Thema_a9/a_9_thema.htm Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο της Ρέας Δελβερούδη με τίτλο «Γλωσσική Ποικιλία»]

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/Thema_a9/a_9_popup2.htm Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο του Petyt K.]

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_02/index.html Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο της Μαρίας Κακριδή-Φερράρι]

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b5/02.html Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο της Β. Δενδρινού]

4η Ομάδα Ειδικών: Κατηγοριοποίηση γεωγραφικών γλωσσικών παραλλαγών (διαλέκτων και ιδιωμάτων)

Η αποστολή σας σχετίζεται με τη διερεύνηση των παρακάτω ερωτημάτων:

- Με ποια κριτήρια επιχειρείται η κατηγοριοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων και ποιες είναι οι κατηγορίες αυτές;
- Με ποια κριτήρια επιχειρείται η κατηγοριοποίηση των νεοελληνικών ιδιωμάτων και ποιες είναι οι κατηγορίες αυτές;
- Υπάρχουν τυχόν διαφορετικές προσεγγίσεις; Πώς τις ερμηνεύετε;
- Ποια κατηγοριοποίηση θα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας και πώς αιτιολογείτε τη επιλογή σας;

Μπορείτε να αξιοποιήσετε υλικό από τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις: [Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων – Ι.Λ.Ν.Ε. της Ακαδημίας Αθηνών](#). Βλ. και [εδώ](#). [Να μελετήσετε και τις άλλες καταχωρίσεις στο menu «Νεοελληνικές Διάλεκτοι»]

<http://lmgd.philology.upatras.gr/index.php/el/> Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων
[http://www.greek-](http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/bibliographies/idiomatic/intro.html)

[language.gr/greekLang/medieval_greek/bibliographies/idiomatic/intro.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/bibliographies/idiomatic/intro.html) Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_02/14.html Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Απόσπασμα κειμένου του Ν. Κοντοσόπουλου]

http://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Greek [Λήμμα στην αγγλική Wikipedia. Μπορείτε να δείτε το κείμενο στην [ελληνική Wikipedia](#)]

5η Ομάδα Ειδικών: Διερεύνηση των παραγόντων δημιουργίας γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών – Η κατάσταση σήμερα

Η αποστολή σας σχετίζεται με τη διερεύνηση των παρακάτω ερωτημάτων [Μπορείτε να αξιοποιήσετε αρχικά την τεχνική του καταιγισμού ιδεών]:

- Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συνέβαλαν στη διαμόρφωση γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών;
- Εξακολουθούν να υφίστανται αυτοί οι παράγοντες; Ποιες αλλαγές έχουν συντελεστεί στους τομείς που σχετίζονται με αυτούς τους παράγοντες;
- Ποια είναι η διαλεκτική κατάσταση σήμερα στον ελληνικό χώρο;

Μπορείτε να αξιοποιήσετε υλικό και από τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις: <http://www.pre.aegean.gr> [Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αιγαίου. Κείμενο του Α. Μιχάλη]. Μπορείτε να εστιάσετε στις ενότητες που σχετίζονται με τα ερωτήματα που πραγματεύεστε [Το κείμενο σε μορφή *pdf. είναι αποθηκευμένο και στην επιφάνεια εργασίας των υπολογιστών].

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/Thema_a9/a_9_k_3.htm Κόμβος για την Ελληνική Γλώσσα [Κείμενο του Μ. Τριανταφυλλίδη]

[Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων – Ι.Λ.Ν.Ε. της Ακαδημίας Αθηνών.](#) Βλ. και [εδώ](#).

Στάδιο 2: Εργασία στον εξωσχολικό χρόνο

Θεματική Α΄

Θέμα: Διάλεκτοι και ιδιώματα: παράγοντας αποδυνάμωσης ή εμπλουτισμού της γλώσσας και του πολιτισμού;

Αφού συγκεντρώσετε υλικό για το θέμα σας:

1. να συντάξετε μια εισήγηση διάρκειας 20΄, με την οποία θα απευθύνεστε στους συμμαθητές σας, προκειμένου:
 - να ανακεφαλαιώσετε τα αποτελέσματα της αναζήτησης που επιχειρήθηκε κατά το πρώτο δίωρο σχετικά με την εννοιολογική προσέγγιση και κατηγοριοποίηση των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών
 - να τοποθετηθείτε στο ζήτημα της ωφελιμότητας ή μη των διαλέκτων και ιδιωμάτων
2. να δημιουργήσετε μια πολυτροπική παρουσίαση σε PowerPoint, προκειμένου να συνοδεύσετε την εισήγησή σας

Για την εισήγησή σας να έχετε υπόψη σας την ακόλουθη δομή:

- α. Προσφώνηση: ανάλογη του δέκτη
- β. Πρόλογος: αναφορά στην αφορμή εκφώνησης της ομιλίας, εισαγωγή στο θέμα και σύντομη διατύπωση της θέσης σας
- γ. Κύριο μέρος: έκθεση των απόψεων και των επιχειρημάτων σας, παρουσίαση και αναίρεση τυχόν αντίθετων απόψεων, αναφορά σε οφέλη που θα προκύψουν από την αποδοχή της άποψής σας
- δ. Επίλογος: διατύπωση συμπεράσματος, προτροπής κλπ.
- ε. Αποφώνηση

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ποικιλία τρόπων ανάπτυξης παραγράφων κατά περίπτωση, όπως ορισμό και διαίρεση, σύγκριση και αντίθεση, αιτιολόγηση,

παραδείγματα κλπ., ενώ στο μεγαλύτερο μέρος της εισήγησής σας είναι προτιμότερο να χρησιμοποιείτε αναφορική λειτουργία της γλώσσας.

Στις πηγές του υλικού σας μπορείτε να συμπεριλάβετε τον φάκελο που δημιουργήσατε κατά ομάδες στο 1ο δίωρο, την ενότητα για τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες από το σχολικό εγχειρίδιο και όποια άλλη πηγή αξιολογήσετε ως αξιόπιστη.

Θεματική Β΄

Θέμα: Διάλεκτοι: τρόποι θεώρησης του κόσμου και της ζωής, τρόποι έκφρασης ταυτότητας

Μπορείτε να επιλέξετε όποια διάλεκτο επιθυμείτε και, αφού συγκεντρώσετε υλικό για το θέμα σας:

1. να δημιουργήσετε μια πολυτροπική παρουσίαση, για να μιλήσετε σε προφορικό λόγο στους συμμαθητές σας για το θέμα σας (διάρκεια 20΄)
2. να συντάξετε ανοιχτή επιστολή προς τον Υπουργό Παιδείας & Θρησκευμάτων, Πολιτισμού & Αθλητισμού στην οποία μπορείτε να περιγράψετε συνοπτικά τη σημερινή κατάσταση ομιλίας της διαλέκτου που επιλέξατε και να διατυπώσετε προτάσεις για τη διατήρησή της [Μπορείτε να περιλάβετε στην επιστολή όποιο άλλο προβληματισμό ή διάσταση προέκυψε από την έρευνά σας –έκταση επιστολής 500-600 λέξεις].

Για την ανοιχτή επιστολή, μπορείτε να αξιοποιήσετε την ακόλουθη δομή:

Αριστερά: αποστολέας

Αριστερά: τόπος / χρόνος

Κέντρο: παραλήπτης & θέμα

Αριστερά: προσφώνηση

Ρηματικό πρόσωπο ανάλογο του αποδέκτη

Γλώσσα και ύφος επίσημο, σοβαρό

Χαιρετισμός / Αποφώνηση

Μπορείτε ενδεικτικά να αξιοποιήσετε τις παρακάτω διευθύνσεις, αλλά και να αναζητήσετε επιπλέον ηχητικό και οπτικοακουστικό υλικό (τραγούδια, ντοκιμαντέρ, αφιερώματα):

<http://abnet.agrino.org/htmls/D/D007.html> Η Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας [τσακωνική διάλεκτος] Το κείμενο μπορείτε να βρείτε και στη διεύθυνση:

<http://www.e-istoria.com/gl36.html>

[\[language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_12/index.html\]\(http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_12/index.html\) Η](http://www.greek-</p></div><div data-bbox=)

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [τσακωνική διάλεκτος]

http://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Kisilier_maxim.pdf Κείμενο του Μ.

Kisiler με εστίαση στην τσακωνική

http://www.opontos.gr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=7&Itemid=18 Σύλλογος Ποντίων «Ο Πόντος»

http://www.aetorachi.gr/syllogos/index.php?option=com_content&view=article&id=117&Itemid=190 Πολιτιστικός Σύλλογος «Αετοράχης» για την ποντιακή διάλεκτο

[\[language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_4/index.html\]\(http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_4/index.html\) Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα \[Κατωιταλικές διαλέκτοι\]](http://www.greek-</p></div><div data-bbox=)

<http://www.youtube.com/watch?v=ld0ssTyDGg8> Βίντεο: Οδοιπορικό στην Κάτω Ιταλία

[\[language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_3/index.html\]\(http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_3/index.html\) Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα \[Καπαδοκική διάλεκτος\]](http://www.greek-</p></div><div data-bbox=)

Θεματική Γ'

Θέμα: Διάλεκτος και αποκλεισμός στο σχολείο και την κοινωνία

Στο πλαίσιο της διερεύνησης του θέματός σας:

1. Να συντάξετε ερωτηματολόγιο προς τους εκπαιδευτικούς και μαθητές του σχολείου, για να διερευνήσετε τη στάση τους απέναντι στους χρήστες γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας. Μπορείτε να αναζητήσετε τυχόν συναφείς έρευνες στο διαδίκτυο.
2. Να επεξεργαστείτε τα δεδομένα σε Excel.
3. Να δημιουργήσετε μια πολυτροπική παρουσίαση, για να μιλήσετε σε προφορικό λόγο στους συμμαθητές σας για το θέμα σας (διάρκεια παρουσίασης 20').

Μπορείτε ενδεικτικά να αξιοποιήσετε τις παρακάτω διευθύνσεις:

http://pek.org.cy/Proceedings_2006/6.%20Kefalaio%206%20H%20glossa%20kai%20i%20didaktiki%20tis/6.7.%20Th.%20Sergidou.pdf [Κείμενο σχετικό με τη σχέση διαλέκτου και κοινωνικού αποκλεισμού]

http://gkavadias.blogspot.be/2008_03_23_archive.html [Κείμενο που βασίζεται σε έρευνα για τη σχέση γλώσσας και σχολικής αποτυχίας]

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/thematikes/1/2-1.htm> Ερωτηματολόγιο για τη γλωσσική ποικιλία στη σχολική τάξη

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm> [Κείμενο για τη γλωσσική νόρμα, τη γλωσσική ποικιλία και την εκπαίδευση]

Θεματική Δ΄

Θέμα: Η χρήση της γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλότητας από τον διαφημιστικό λόγο

Αφού παρακολουθήσετε σχετικές διαφημίσεις:

1. να δημιουργήσετε μια πολυτροπική παρουσίαση, για να μιλήσετε σε προφορικό λόγο στους συμμαθητές σας για το θέμα σας με άξονα την περιγραφή και ερμηνεία του διαφημιστικού λόγου (διάρκεια παρουσίασης 20΄)
2. να επιλέξετε μια διαφήμιση, προκειμένου να αποτελέσει το αντικείμενο αντίστοιχης συζήτησης με τους συμμαθητές σας στην τάξη (διάρκεια συζήτησης 20΄)

Κατά την κριτική προσέγγιση των διαφημίσεων να επιχειρήσετε να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα:

- ποια είναι η ταυτότητα των πρωταγωνιστών;
- ποια γεωγραφική γλωσσική ποικιλία χρησιμοποιούν;
- πώς συνδυάζεται η γλωσσική αυτή επιλογή με το περιβάλλον στο οποίο τοποθετούνται;
- ποια στερεότυπα δημιουργούνται στο πλαίσιο των συγκεκριμένων μηνυμάτων;
- τι είδους προϊόντα ή υπηρεσίες διαφημίζονται;
- σε ποιους απευθύνονται;
- πώς σχετίζεται η αξιοποίηση των συγκεκριμένων γλωσσικών και κοινωνικών ταυτοτήτων με την προώθηση των διαφημιζόμενων προϊόντων;
- Ποιες αξίες, στάσεις συμπεριφορές αναδεικνύονται;

Μπορείτε να αξιοποιήσετε και τις παρακάτω διευθύνσεις:

<http://www.youtube.com/watch?v=5w8BtIiPw5c> Η διαφήμιση του Κίτσου και της Τασούλας

http://www.youtube.com/watch?v=W_ZNSzW9fkg Η διαφήμιση για το τυχερό 11880

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b10/index.html Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [«Το Επικοινωνιακό πλαίσιο και η γλώσσα των Μ.Μ.Μ.»]

http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/913/1/Nimertis_Alevizou.pdf
Διπλωματική εργασία με θέμα «Μια λεξικολογική προσέγγιση του διαφημιστικού λόγου στα Νέα Ελληνικά».

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στο σενάριο μπορεί να αξιοποιηθεί συνδυαστικά η ενότητα της περιγραφής με στοιχεία που αφορούν περιγραφή παραδοσιακών ενδυμασιών από τους τόπους στους οποίους γίνεται χρήση των ιδιωμάτων και διαλέκτων που οι μαθητές μελετούν.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά την εφαρμογή της πρότασης βασικό πρόβλημα ήταν ο περιορισμένος χρόνος για όσα οι μαθητές ήθελαν να εκφράσουν.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλείου, Α. 2007. Η γλώσσα και ο ρόλος της στο σχολείο. Στο *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.)*, 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο ίσο για παιδιά άνισα». Αθήνα, 4-6 Μαΐου 2007 [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.elliepek.gr/documents/4o_synedrio_eisigiseis/136_145.pdf 22.11.2012].
- Κακριδή, Μ. 2000. Νόρμα, Γλωσσική ποικιλία και Εκπαίδευση. *Γλωσσικός Υπολογιστής* 2. [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm> 22.11.2012].
- Κορδάκη, Μ. & Χ. Σιέμπος. χ.χ. Χρήση της συνεργατικής μεθόδου Jigsaw για τη μάθηση βασικών εννοιών γλωσσών προγραμματισμού. Στο *Πρακτικά του 5^{ου} Συνεδρίου Διδακτική της Πληροφορικής*. Αθήνα, 1 Απριλίου 2010 [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.ceid.upatras.gr/faculty/kordaki/conf-gr/S48.pdf> 20.11.2012].

- Κουτσογιάννης, Δ. 2010. *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης. Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη, τόμος 3: Κλάδος ΠΕ02*. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ.
- Κουτσογιάννης Δ., Μ. Παυλίδου & Ι. Χαλυσιάνη. 2011. *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/p3.1.2_glwssa_bthmia.pdf 24.11.2012]
- Κουτσογιάννης, Δ. Κ. Ντίνας & Σ. Χατζησαββίδης. 2011. *Το Π. Σ. της Α' Λυκείου με ένα παράδειγμα*. Συνεισφορά στο παράδειγμα Μ. Αλεξίου. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/document/file.php/DSGL-A110/%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C/P.S._Glossas_me_ena_paradeigma.pdf 24.11.2012].
- Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Παυλίδου. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: για διαθεματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο της ζώνης φιλολογικών μαθημάτων και με άλλα γνωστικά αντικείμενα, για ημιτυπικές και άτυπες σχολικές πρακτικές με διαδραστικούς πίνακες και φορητούς υπολογιστές*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/melete_gia_ta_dia_thematika_senaria_koutsogiannes-paulidou.pdf 20.11.2012].
- Μιχάλης, Α. χ.χ. Βασικές έννοιες της γλωσσικής επιστήμης. Νέα ελληνική γλώσσα. [διαθέσιμο κατά την εφαρμογή του σεναρίου στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.pre.aegean.gr/Documents/StuffFiles/michathan/%CE%92%CE%91>

[%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3%20%CE%95%CE%9D%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%95%CE%A3%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%93%CE%9B%CE%A9%CE%A3%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%20%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%97%CE%A3.pdf](#) 24.11.2012 - παρατίθεται και σε μορφή *pdf στο «Συνοδευτικό Υλικό»].

Μπουρουτζή, Ε. Επικοινωνιακή ικανότητα. Άρθρο στο *Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων*. Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=95 24.11.2012].

Ν.Π.Σ. 2011. «*Πρόγραμμα Σπουδών Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄ Λυκείου*», *Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (Τεύχος δεύτερο)*. Αρ. Φύλλου 1562 (21007-21068). [22.11.2012].

Σεργίδου, Δ. 2006. Επίσημη γλώσσα, διάλεκτος και κοινωνικός αποκλεισμός [διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://pek.org.cy/Proceedings_2006/6.%20Kefalaio%206%20H%20glossa%20kai%20i%20didaktiki%20tis/6.7.%20Th.%20Sergidou.pdf 22.11.2012].

Φραγκουδάκη, Α. 1993. *Γλώσσα και ιδεολογία*. Αθήνα: Οδυσσέας.